

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84694,Natanson-Jakub.html>
2022-10-05, 14:07

Natanson Jakub

NATANSON Jakub (20 VIII 1832, Warszawa – 14 IX 1884, tamże), chemik, przemysłowiec i finansista, działacz społeczny i oświatowy. Był najmłodszym z siedmiu synów Seliga, średniozamożnego kupca i przemysłowca, i Leokadii z domu Weinreb, stryjem Władysława.

Uczęszczał do gimnazjum w Radomiu oraz do gimnazjum realnego w Warszawie, które ukończył w 1852 ze srebrnym medalem. W 1852–56 studiował chemię pod kierunkiem K. Schmidta na uniwersytecie w Dorpacie. Praca N. *Über die Substituierung der Aldehydradikale im Ammoniak*, opublikowana w 1854 w „Annalen der Chemie und Pharmacie”, została nagrodzona przez tamtejszy uniwersytet złotym medalem. W tymże roku N. uzyskał stopień kandydata nauk przyrodniczych, w 1856 zaś magistra chemii za pracę *Über das Acetylamin und seine Derivate* („Annalen der Chemie und Pharmacie”). Praca ta dotyczyła powstawania czerwonego syntetycznego barwnika, nazwanego później fuksyną. Dalsze badania chemików francuskich oraz angielskich w kierunku zapoczątkowanym przez N. doprowadziły do powstania gałęzi przemysłu syntetycznych barwników anilinowych. W 1856 N. ogłosił w „Annalen der Chemie und Pharmacie” dwie publikacje, w których przedstawił nowe metody syntezy mocznika (badania N. jednoznacznie dowiodły, iż związek ten jest amidem kwasu węglowego) oraz modyfikację aparatury do oznaczania gęstości par substancji o wysokich temperaturach wrzenia: *Über zwei neue künstliche Bildungsweisen des Harnstoffs* oraz *Anwendung einer Modifikation der Gay-Lussac'schen Dampfdichtebestimmungsmethode bei Substanzen mit hohem Siedepunkt*.

Podczas studiów N. uległ tak dotkliwemu poparzeniu w laboratorium, że przez kilka dni jego życie chemika było zagrożone – prawdopodobnie wypadek ten zaważył na

późniejszym ogólnym słabym stanie zdrowia N. i przeszkodził w rozwoju jego kariery badawczej.

Po powrocie na ziemię polskie N. przygotował dwutomowe dzieło *Krótki rys chemii organicznej ze szczególnym względem na rolnictwo, technologię i medycynę* (Warszawa 1858). W 1858–62 odbywał kilkakrotnie wyjazdy naukowe do Niemiec, Francji i Wielkiej Brytanii.

W 1862 został profesorem zwyczajnym w Szkole Głównej Warszawskiej, prowadził wykłady chemii nieorganicznej, organicznej oraz analitycznej na wydziale matematyczno-fizycznym. Kierował także pracownią chemiczną przejętą od Akad. Medyko-Chirurgicznej, finansując m.in. z własnych środków zakup aparatury badawczej. W okresie pracy w Szkole Głównej Warszawskiej ogłosił pracę o najbardziej czułej reakcji na żelazo: *Empfindlichste Reaktion auf Eisen* („Annalen der Chemie und Pharmacie” 1864). N. na własną prośbę (ze względu na chorobę gardła) uzyskał zwolnienie z pracy w tej uczelni 1866. Na podstawie notatek z wykładów opracował *Wykład chemii organicznej podług systemu unitarnego*. Drukiem ukazał się tylko pierwszy tom tego dzieła (Warszawa 1866).

Od 1866 N. kierował razem z bratem Henrykiem założonym przez ojca domem bankowym „S. Natanson i Synowie”. Działając w powiązaniu z L. Kronenbergiem i jego grupą, N. brał udział w organizacji wielu instytucji i towarzystw finansowo-przemysłowych. W 1870 był współzałożycielem Banku Handlowego, od 1876 członkiem Rady oraz inicjatorem utworzonego w 1870 Warszawskiego Tow. Ubezpieczeń od Ognia, którego dyrektorem pozostawał do końca życia. W 1871 przystąpił do przedsiębiorstwa „Leopold Kronenberg i Sp.”, które w 1874 zostało przekształcone w Warszawskie Tow. Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych. W towarzystwie tym był wiceprezesem, od 1879 zaś aż do śmierci – prezesem. W 1875 N. razem z bratem Ludwikiem, J.T. Lubomirskim oraz J. Zamoyskim doprowadził do otwarcia w Warszawie Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, spełniającego do pewnego stopnia funkcję nieoficjalnej wyższej uczelni. W 1879 N. z bratem Ludwikiem założył szkołę rzemiosł przy ul. Jasnej w Warszawie, był także protektorem szkoły ogrodniczej

i szkoły realnej dla dzieci żydowskich. Należał do zespołu redakcyjnego „Ateneum”. Wraz z K. Dobrskim i S.L. Kronenbergiem opracował statut Kasy Pomocy dla Osób Pracujących na Polu Naukowym im. J. Mianowskiego. W 1881 został wybrany do zarządu Kasy i pozostał na tym stanowisku do końca życia. W 1883 przekazał Kasie 30 tys. rubli w celu przyznawania z procentów co 4 lata nagrody za 2 najbardziej znaczące prace naukowe: jedną z zakresu nauk ścisłych, drugą – z zakresu nauk humanistycznych.

PSB (S. Konarski).

W. Leppert: *Jakób Natanson. Wspomnienie pośmiertne*, „Gazeta Lekarska”, nr 40, 4 X 1884; E. Trepka: *Jakub Natanson*, Warszawa 1955.

Marcin Dolecki

[Poprzedni](#)
[Następny](#)